

Nr 136

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 135 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 25 mars 1960, föreslagit riksdagen att godkänna av föredragande statsrådet förordade riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet, att tillämpas från och med den 1 januari 1961.

Den 22 april 1955 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet Lindström att *dels* tillkalla högst sex sakkunniga för att utreda frågan om en allmän familjerådgivning, *dels ock* tillkalla experter samt förordna sekreterare åt de sakkunniga.¹

De sakkunniga, vilka antagit benämningen Familjerådgivningskommittén, har med skrivelse den 15 augusti 1957 överlämnat betänkande med förslag till allmän familjerådgivning (SOU 1957: 33).

Betänkandet har varit föremål för remissbehandling.

Propositionen

I propositionen lämnas, efter en redovisning för tidigare förslag och överväganden i ämnet av bl. a. 1941 års befolkningsutredning, utredningen för hem- och familjefrågor, 1950 års abortutredning, 1950 års barnavårdskommitté och mentalsjukvårdsdelegationen, en redogörelse för familjerådgivningskommitténs utredning och förslag samt däröver avgivna remissyttranden. Utskottet torde härutinnan få hänvisa till propositionen (s. 3—22).

Föredragande statsrådet anför, att medan det materiella välståndet i vårt land ökat i raskt tempo och gjort tillvaron ekonomiskt tryggare för allt fler familjer, har de personliga bekymren, slitningarna i hem och äktenskap, icke minskat i motsvarande grad. Vissa orsaker härtill är iögonfallande.

¹ De sakkunniga har utgjorts av förbundsordföranden, numera borgarrådet Inga Thorsson, ordförande, professorn Sven Ahnsjö, dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare Helga Sjöstrand, lasarettsläkaren Sigurd Thorén, ledamoten av riksdagens andra kammare Sten Wahlund och ledamoten av riksdagens första kammare Annie Wallentheim. Föreståndaren för Stockholms stads familjerådgivningsbyrå Carin Colliander har biträtt utredningen såsom expert.

Ännu vid 1930-talets början var mindre än en tredjedel av befolkningen bosatt i städerna, medan numera mer än hälften kan räkna sig som stadsbor. Framför allt under 1950-talet har denna utveckling gått snabbt. Den befolkningsomflyttning, som urbaniseringen utgör, har inneburit en sprängning av tidigare vanemönster i livsföringen. Anpassningssvårigheter har uppstått. Övergången från jordbrukarsamhälle till industrisamhälle innebär bl. a., att den tidigare arbets- och fritidsgemenskapen i landsbygdshemmen reducerats till i bästa fall en fritidsgemenskap mellan medlemmarna i stadsfamiljen. Tillgången på nöjen och föreningsliv i tätorterna och över huvud taget de nutida möjligheterna till skiftande fritidssysselsättningar lockar ofta familjens medlemmar att tillbringa även sin lediga tid på skilda håll. Bristande utrymmen i genomsnittsbostaden förstärker denna utåtriktade tendens. Även yrkesarbetet medför i våra dagar påfrestningar på äktenskapen. Mannens och i ökad omfattning den yrkesarbetande hustruns kontakter med arbetskamrater av det motsatta könet och med andra förhållanden än dem, som den egna familjen lever under, kan leda till komplikationer inom äktenskapen. Likaså kan den gifta kvinnan med yrkesarbete utom hemmet råka i konflikt mellan yrkets krav och skötseln av hem och barn. Kanske orkar hon inte sköta båda uppgifterna tillfredsställande eller upplever hon situationen som ett misslyckande, vilket är lika neurotiserande.

Om man ser på förhållandet mellan generationerna framgår, att ungdomen inte åtnjuter familjens stöd och skydd på samma sätt som tidigare. De förhållandevis goda inkomstmöjligheterna även för de mycket unga har vidgat deras aktivitet, på gott men också på ont. Alkoholmissbruket har alltmer utbredd sig också inom yngre åldersgrupper, och ungdomens gängbildningar — numera gärna motoriserade — uppträder ofta med asociala attityder, som gör det otrött och otrivsamt för vuxna medborgare i deras omgivning. Ökad fritid och goda förtjänster skapar lätt ett frestelsetryck, som inte kan motstås av de karaktärssvaga eller lättleda. Ungdomsbrottsligheten har otivelaktigt ökat. Från alla håll betonas hemmens ansvar för detta. Två undersökningar under 1950-talet av sammanlagt tusentalet ungdomsbrottslingar visar, att knappast hälften hade vuxit upp med båda sina föräldrar och att endast 14 % hade haft en uppväxtmiljö, som verkade normalt hygglig. Nervösa rubbningar hos närstående, alkoholism och känslökyla var vanliga familjeföreteelser. I nutidsmiljön finns incitament till tillfälliga störningar även i de normala hemmen, såsom isolering i »sovstäder», stress på arbetsplatsen och en ökad osäkerhet i etiska och moraliska värderingar. Samhället bjuder en yttre och inre frihet som aldrig förr, men många människor vet ännu inte hur de ska använda den.

Att med statistikens hjälp mäta samlevnadsproblemen är givetvis ogörligt. Utvecklingen av de symptom på samlevnadssvårigheter, som låter sig registreras statistiskt, är dock i viss mån en indikator. Skilsmässofrekvensen tilldrar sig därvid den största uppmärksamheten. Under femårsperioden

1931—35 inträffade i Sverige i medeltal omkring 2 500 skilsmässor per år eller drygt 40 per 100 000 invånare. Motsvarande tal tio år senare var 4 900, respektive 75 per 100 000 invånare. Sedan dess har antalet skilsmässor ännu en gång nära fördubblats: år 1958 utgjorde skilsmässorna ca 8 650. Vart sjunde äktenskap, som ingås numera, upplöses genom äktenskapsskillnad. Frekvensen härav har varit tre—fyra gånger större i städerna än på landsbygden. I 36 % av skilsmässofallen ingår ett eller flera barn i den slutliga uppgörelsen. Den obligatoriska medlingen anlitas i allmänhet först sedan söndringen i äktenskapet blivit djup och varaktig och skilsmässoavgörandet nära förestående. För konfliktsituationer, som skulle kunna avhjälpas på ett tidigare stadium, har samhället endast undantagsvis kunnat anvisa hjälp.

Ett till numerären mindre, men till sin karaktär lika allvarligt symptom på samlevnadssvårigheter utgör de legala och illegala aborterna. Även abortönskningarna bottnar ofta i förändringar i samhällsstrukturen. Av de kvinnor, som ansöker om abort, finns en grupp, som främst baserar sin önskan på ekonomiska och sociala bekymmer, såsom bostadsbekymmer och svårigheter att som ensam mor klara ett förvärvsarbete med tillsyn av barnet under arbetstiden. En annan grupp är kvinnor för vilka önskemålet om abort främst ligger på det emotionella planet och hänför sig till störningar i förhållande till den manliga partnern. Vid de specialundersökningar, som gjordes av befolknings- och abortutredningarna, konstaterades sålunda, att mannens karaktär och uppträdande var av största betydelse för en kvinna, som råkat i en icke önskad grossess. I många fall var mannen den osynlige pådrivaren vid abortansökan. Även den ointresserade barnafadern, som inte var aktivt verksam för abort men som uppträdde förorättad eller likgiltig, medverkade indirekt till att fixera och förstärka den gravida kvinnans önskan att komma ur sin situation. Den totala omfattningen av framkallade aborter kan icke anges, då de illegala aborternas antal undandrar sig exakt beräkning. De legala aborternas antal uppgick i slutet av 1930-talet till över 400 per år. Under mitten och senare hälften av 1940-talet stegrades antalet i rask takt och abortfrekvensen kulminerade år 1951 med över 6 300 legala aborter, motsvarande cirka 58 aborter per 1 000 barnaföderskor. Sedan dess har antalet kraftigt sjunkit år från år och utgjorde 2 515 år 1958 eller 24 per 1 000 barnaföderskor, vilket innebär en minskning, som säkerligen till inte ringa del kan tillskrivas de insatser av psykiskt och praktiskt stöd, som abortbyråerna presterat.

Mot denna bakgrund är det naturligt, att det under 1940- och 1950-talen framlagts flera utredningar och förslag, som alla har det gemensamt, att de syftar till ökad upplysning och rådgivning åt hjälpbehövande människor, som på ett eller annat sätt befinner sig i ett mentalt nödläge. På olika håll i landet har man också prövat sig fram med rådgivningsverksamhet på familjelivets område. Av den lämnade redogörelsen framgår, att denna

framväxande familjerådgivningsverksamhet bedrivits dels i kommunal regi, stundom med bidrag från landstingen, dels med olika kyrkliga eller enskilda huvudmän. Att samhället engagerar sig mera för en familjevårdande verksamhet, som ställer medicinsk, psykologisk och social sakkunskap till förfogande för dem, som känner behov av bistånd i en svår familjesituation, finner föredraganden riktigt och angeläget. Det är emellertid nödvändigt, att det blir en kvalificerad familjerådgivning, som kan tillgodose människornas behov att få tala ut om sina svårigheter med en utomstående. Verksamheten måste vila på förtroende för rådgivarnas erfarenhet, objektivitet och diskretion. Vissa riktlinjer bör därför uppdragas för den familjerådgivning, som samhället skall främja. För att stimulera till en sådan uppläggning av familjerådgivningen, som garanterar, att tillräcklig medicinsk och social sakkunskap finns representerad däri, bör statsbidrag utgå efter vissa villkor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att åtskilliga förslag framlagts beträffande de former i vilka en familjerådgivningsverksamhet bör bedrivas. Framför allt har familjerådgivningskommittén utförligt behandlat denna fråga. Kommitténs förslag innebär, att verksamheten skall ha landstingen och de landstingsfria städerna såsom huvudmän och innefatta såväl abortpreventivt som annat rådgivande och hjälpande arbete. Även för egen del anser föredraganden starka skäl tala för att familjerådgivningen normalt har landstingen och de landstingsfria städerna till huvudmän. Dessa har i regel ett lämpligt befolkningsunderlag och handhar närliggande uppgifter såsom den psykiska barna- och ungdomsvården samt den abortförebyggande verksamheten. Under huvudmännen bör den direkta ledningen av verksamheten handhas av en på lämpligt sätt sammansatt styrelse. Det torde enligt föredragandens mening vara obehövt att närmare reglera denna styrelses funktioner och sammansättning. Vederbörande landstings hälso- och sjukvårdsberedning eller en av huvudmannen särskilt tillsatt styrelse, i vilken medicinsk och social expertis är representerad, synes på ett tillfredsställande sätt kunna fylla anspråken på erfarenhet och omdöme. I städerna utanför landsting synes motsvarande uppgifter kunna anförtros vederbörande sjukvårdsstyrelse eller annat organ, som stadsfullmäktige finner lämpligt för ändamålet.

Det nära sambandet mellan allmän familjerådgivning och speciell abortrådgivning har understrukits av både abortutredningen och familjerådgivningskommittén. Sambandet är enligt föredragandens mening väldokumenterat. Till kommitténs förslag om ett sammanförande i princip av de båda verksamheterna — med viss övergångstid för den erforderliga anpassningen — har emellertid en övervägande remissopinion ställt sig kritisk. Som motiv har anförts risken för att de alltid brådskande abortärendena skulle komma att kräva förtur och inkräkta på den tid, som kunde ägnas sådana konfliktsituationer inom familjen som icke ha anknytning till ett ovälkommet havandeskap. Även om detta skäl endast torde ha relevans för de större

städerna, där anhopningen av abortärenden är stor, är det uppenbart att familjerådgivningen har en naturlig anknytning också till den psykiska barna- och ungdomsvården. De svårfostrade barnen och ungdomarna är ofta produkter av en disharmonisk hemmiljö med samlevnadssvårigheter och konflikter även mellan föräldrarna. Familjeproblemen kan vara på samma gång horisontella — mellan makar — och vertikala — mellan föräldrar och barn.

Med hänsyn härtill skulle en familjerådgivningsverksamhet utan tvivel kunna ges en rationell anknytning både till abortbyråerna och till enheterna inom den psykiska barna- och ungdomsvården.

Under efterkrigstiden har den barnpsykiatriska rådgivningsverksamheten och den abortförebyggande verksamheten vuxit fram till ändamålsenliga former. Sedan 1945 års riksdag godtog principerna för en försöksverksamhet med psykisk barna- och ungdomsvård, har en dylik verksamhet upprättats i cirka hälften av våra landsting och landstingsfria städer, i regel med förläggning till lasaretten. Abortbyråerna är något flera — f. n. aderton — och likaledes med undantag för Stockholm förlagda i anslutning till lasaretsorganisationen. De båda verksamheterna uppträder dock långt ifrån alltid i samma landstingsområden. Såväl av praktiska skäl som av tveksamhet inför vad som kan vara den principiellt riktigaste lösningen av anknytningsfrågan synes man därför böra undvika att nu låsa fast den familjerådgivningsverksamhet, vars uppbyggnad kan bli aktuell under 1960-talet, vid den ena eller andra angränsande verksamheten. De lokala förhållandena och de personella resurserna varierar i olika landsdelar. Intresset för de olika verksamheter, som här berörts, är likaså skiftande. Värdefulla synpunkter på denna fråga har framförts av en grupp remissinstanser — däribland medicinalstyrelsen, svenska stadsförbundet och ett flertal landsting — som förordat, att man bör pröva sig fram och ge envar huvudman frihet att själv bestämma hur en familjerådgivande verksamhet skall organiseras. Även för egen del ansluter sig föredraganden till denna ståndpunkt. Den allmänna familjerådgivningen bör således i det inledande skedet ha karaktären av försöksverksamhet. Såsom medicinalstyrelsen förordat kan man inom lämpliga landstingsområden bl. a. göra »modellförsök» med familjerådgivning i anknytning till eller fristående från abortrådgivningen och med familjerådgivningen inrymd i sjukhusorganisationen, respektive förlagd utanför sjukhusmiljön. Om landstingen erhåller den valfrihet beträffande organisationsformerna, som här förordas, torde dylika modellförsök bli det naturliga resultatet av att de institutionella förutsättningarna redan skiftar mycket i olika län och att landstingen redovisat olika inställning just i organisationsfrågan. Erfarenheterna torde sedan få ge anvisning om vilken utformning, som bäst lämpar sig för ett framtidssamhälle med vida större krav på den mentalhygieniska och mentalvårdande samhällsapparaten än som nu kan realiseraras.

Den stora bristen på läkare, psykologer och kuratorer för de behov, som f. n. anmäler sig över hela det mentalhygieniska fältet, är den faktor som i realiteten kommer att bestämma utbyggnadstakten såväl för redan etablerade mentalhygieniska verksamhetsgrenar som för familjerådgivningen i nu föreslagen form. Knappheten på psykiatriker är sedan lång tid synnerligen besvärande, och under senare tid har även bristen på kuratorer gjort sig kännbar. Det faktum, att utbildningskapaciteten vid socialinstituten är otillräcklig, har aktualiserat frågan om en översyn av dessas utbildningsuppgifter och organisation. En utredning härom torde snart komma till stånd. Över huvud taget är en ökad tillgång på de personalgrupper, som ett servicesamhälle behöver, en nyckelfråga i detta sammanhang. Det kan förefalla som om den rådande knappheten på personella resurser skulle vara ett skäl mot att introducera nya verksamheter, som kan komma att konkurrera om läkare, socialexperter etc. inom redan tidigare underförsörjda områden. Å andra sidan är det uppenbart, att ett principbeslut om en reform och vetskapen om att det kommer att finnas intressanta arbetsmöjligheter på ett visst område framdeles, underlättar för unga människor att inrikta sina studier och sitt praktikval på detta. Efterfrågan på viss arbetskraft stimulerar i längden till ökad tillgång därpå. Vid en framsynt planering av den framtida människovården inom landstingsområdena bör därför också familjerådgivningen komma in i bilden.

Familjerådgivningskommittén har föreslagit, att den med rådgivningsarbete verksamma personalen på byråerna bör vara så sammansatt, att både medicinsk och social sakkunskap finns representerad. Minst två kuratorer bör sålunda vara knutna till varje byrå jämte psykiatriskt och gynekologiskt utbildade läkarekonsulter. Dessutom bör byrån ha möjlighet att i förekommande fall kunna anlita särskilda experter, t. ex. jurist eller präst. Mot en sådan sammansättning har inga principiella invändningar anförts under remissbehandlingen. För egen del ansluter sig föredraganden till denna målsättning för en kvalificerad familjerådgivningsverksamhet. I detta sammanhang understrykes, att den personliga lämpligheten måste tillmätas stor betydelse vid anställandet av kuratorer bl. a. med hänsyn till den alltmera accentuerade personalbristen på detta område. Det vore enligt föredragandens mening olyckligt, om de formella kraven på familjerådgivare skulle utestänga kvalificerade krafter från yrket och därmed minska möjligheterna till en snabb uppbyggnad av familjerådgivningsverksamheten.

I likhet med kommittén förordar föredraganden, att den centrala tillsynen över verksamheten utövas av medicinalstyrelsen. Uppgiften som tillsynsorgan torde — i varje fall till en början — inte bli så betungande för styrelsen, att någon personalförstärkning framstår som erforderlig. Den lokala tillsynen över familjerådgivningen finner föredraganden böra utövas av vederbörande förste provinsialläkare, förste stadsläkare eller stadsläkare. Även

annan läkare bör på förslag av huvudmannen kunna förordnas av medicinalstyrelsen att fullgöra uppdraget.

Som framgår av den lämnade redogörelsen har familjerådgivningskommittén föreslagit, att statsbidrag skall utgå för den framtida familjerådgivningsverksamheten. Å andra sidan erinras om att frågan om en avlösning av de olika statsbidragen till landstingens mentalvårdande verksamhet har aktualiserats i ett nyligen avgivet betänkande av mentalsjukvårdens statsbidragsutredning (SOU 1960: 9). Vidare kommer inom en nära framtid en översyn av statsbidragsgivningen på övriga delar av hälso- och sjukvården att verkställas. Ett avlösningsförfarande omfattande de mentalhygieniska gränsområden, som de här berörda verksamheterna representerar, är därför sannolikt. Formerna för en eventuell statsbidragsgivning på längre sikt till den familjerådgivande verksamheten torde av denna anledning inte böra upptagas till prövning i detta sammanhang. Med hänsyn till angelägenheten av att stimulera till försöksverksamhet på här berört område förordas emellertid, att möjlighet till statsbidrag införes.

Den abortförebyggande verksamheten är trots gällande bestämmelser om statsbidrag ännu efter femton år inte representerad i mer än cirka hälften av länen. Ställningstagandet till abortutredningens förslag om en decentralisering av vissa abortärenden uppsköts av riksdagen år 1955 till dess en utbyggnad av abortrådgivningen skapat förutsättningar för att en decentralisering skulle kunna genomföras likformigt och samtidigt för hela riket. Ingenting i dagens läge ger anledning till en ändring av denna bedömning. Medicinalstyrelsen påpekar emellertid i sina anslagspetita för budgetåret 1960/61, att styrelsen inte räknar med ytterligare utbyggnad av den abortförebyggande verksamheten under budgetåret, eftersom inrättandet av nya rådgivningsbyråer inom ett flertal landstingskommuner uppskjutits i avvaktan på slutbehandlingen av det förslag till omorganisation av verksamheten, vilket framlagts av 1955 års familjerådgivningskommitté. När svaret på denna avvaktan blir en rekommendation om försöksverksamhet med valfria anknytningsmöjligheter, är det inte osannolikt, att en del av de landsting, som övervägt att inrätta en abortbyrå, redan från början inrättat en kombinerad familjerådgivnings- och abortbyrå i enlighet med familjerådgivningskommitténs intentioner. Ehuru detta skulle kunna tala till förmån för att man utformar statsbidraget till en blivande familjerådgivningsverksamhet efter samma principer som statsbidraget till abortbyråerna förordar föredraganden dock inte att så sker. Den statsbidragskonstruktion, som gäller för den psykiska barna- och ungdomsvården, är administrativt enklare, och i de fall där en familjerådgivningsverksamhet skulle komma att förläggas i fristående lokaler utanför lasaretten bleve sannolikt rekryteringen av läkarkonsulterna försvårad genom ett system, där statsbidraget skall beräknas efter antalet mottagningstillfällen. Det förordas därför, att statsbidrag till familjerådgivningen utgår efter samma grunder som till den

psykiska barna- och ungdomsvården. Det föreslås få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare reglera förutsättningarna för statsbidrag. I enlighet med familjerådgivningskommitténs förslag bör alltså den möjligheten bibehållas att ge de abortsökande en kontanthjälp i kritiska situationer, varför nuvarande anslag för tillgodoseende av överhängande hjälpbehov hos kvinnor, som besöker kurator, och ersättningen till vissa laboratorier för utförande av biologiska graviditetsreaktioner bör i de fall sammanslagning skett med abortbyrå utgå på samma sätt som för rena abortbyråer.

Såsom tidigare framhållits har familjerådgivningskommittén föreslagit statsbidrag till verksamheten med 60 % av vissa angivna minimilöner. Under remissbehandlingen har starka principiella och praktiska invändningar gjorts mot förslaget att införa ytterligare ett system i statsbidragsgivningen till landstingen. Redan nu tillämpas olika bidragssystem för abortbyråerna och centralerna för psykisk barna- och ungdomsvård. Till verksamheten vid abortbyråerna utgår sålunda en viss bidragssumma för varje mottagning hos läkare (15 kronor) och kurator (25 kronor) samt för hjälpåtgärder vid överhängande hjälpbehov 25 kronor per abortsökande. Till läkare och kuratorer vid centralerna för psykisk barna- och ungdomsvård utgår däremot statsbidrag i princip med hälften av de verkliga lönekostnaderna för år, dock högst 6 000 kronor för läkare och 3 000 kronor för kurator. Bestämmelserna om bidrag för tjänsteresor överensstämmer.

Till den abortförebyggande verksamheten är för nästa budgetår anvisat ett statsanslag av 320 000 kronor. Fördelat på de aderton abortbyråerna blir detta genomsnittligt inemot 10 000 kronor per byrå till driften och ungefär lika mycket i bidrag till hjälpåtgärder och laboratoriekostnader. För den psykiska barna- och ungdomsverksamheten har för budgetåret 1960/61 upptagits ett statsanslag av 700 000 kronor, vilket innebär en ökning med hänsyn till att flera centraler för psykisk barna- och ungdomsvård beräknas komma till stånd. Statsbidragen till de nuvarande centralerna har hittills legat på ett genomsnitt av 30 000—35 000 kronor. En familjerådgivningsbyrå med två läkarkonsulter och två kuratorer — en minimiuppsättning — skulle sålunda med nuvarande statsbidragsregler för den psykiska barna- och ungdomsvården kunna erhålla ett statsbidrag på 18 000 kronor, vartill kommer reseersättningar och — vid eventuell sammanslagning med abortbyrå — samma bidrag till hjälpåtgärder och laboratoriekostnader som för abortbyrå eller 10 000 kronor i genomsnitt.

Det av föredragande statsrådet förordade bidraget till familjerådgivningsverksamheten föreslås utgå fr. o. m. den 1 januari 1961. Då statsbidraget i likhet med vad som gäller för statsbidraget till den psykiska barna- och ungdomsvården bör utbetalas kalenderårsvis i efterskott, behöver medel för en statsunderstödd familjerådgivning ej anvisas tidigare än för budgetåret 1961/62.

Motioner

I de likalydande motionerna *I: 648* (av fru Gärde Widemar m. fl.) och *II: 801* (av herr Rimmerfors m. fl.) har hemställts att riksdagen måtte besluta

1) att fasta minimilöner fastslås för familjerådgivare och att dessa löner anpassas med hänsyn till den merutbildning utöver socialinstitutet, som föreskrives för behörighet till sådan tjänst,

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag att låta provinsialläkare vara lokal tillsynsmyndighet för familjerådgivningsverksamheten,

3) att statsbidrag efter särskild prövning måtte kunna utgå även till familjerådgivningsbyråer i enskild regi, samt

4) att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad som i övrigt anförts i motionerna.

I de likalydande motionerna *I: 654* (av herrar Kaijser och Schött) och *II: 807* (av fröken Wetterström m. fl.) har hemställts att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Beträffande de skäl motionärerna anført till stöd för sina yrkanden hänvisas till motionerna *II: 801* och *II: 807*.

Utskottet

Olika företeelser i det nutida samhället synes ha framkallat en ökning av konfliktsituationerna i hem och familj. Allt fler människor har kommit att känna ett behov av stöd och rådgivning för att lösa sina personliga problem. För samhället bör det vara en angelägen uppgift att härvid söka bistå de enskilda människorna och familjerna. I några länder har en institutionell familjerådgivningsverksamhet prövats i sådant syfte. Även i vårt land har ett antal byråer för familjerådgivning inrättats. Sådana rådgivningsbyråer har främst tillskapats i större städer, där behovet av allt att döma är mest framträdande. De vunna erfarenheterna ger vid handen, att familjerådgivningen har en uppgift att fylla i det moderna samhället.

Om familjerådgivningen vid en utvidgning av verksamheten skall bli till verklig nytta, är det nödvändigt, att den har tillgång till sakkunnig och lämplig personal. Såsom föredragande statsrådet framhållit är emellertid bristen på läkare och socialvårdare mycket kännbar. Närliggande vårdområden lider av en påtaglig underförsörjning i fråga om utbildad personal. Utbildningskapaciteten räcker ej till för redan föreliggande behov, och en fortsatt utbyggnad inom angelägna vårdområden torde komma att successivt medföra en ökad efterfrågan på bl. a. läkare och kuratorer. På grund av dessa förhållanden är det nödvändigt att se en utbyggnad av familjerådgivningen på ganska lång sikt.

För att ett bättre underlag för framtida beslut rörande familjerådgivningens utveckling skall erhållas är det önskvärt att vinna ytterligare erfarenhet av verksamheten, särskilt i fråga om organisationsformen. Utskottet finner det därför lämpligt, att en försöksverksamhet med olika organisationsmodeller enligt föredragande statsrådets förslag kommer till stånd i begränsad omfattning. Det är betydelsefullt, att denna verksamhet bedrivs enligt riktlinjer, som skapar garantier för att kraven på sakkunnig personal blir tillgodosedda. Utskottet vill därför ej motsätta sig att statsbidrag för verksamheten införes. I motionerna I: 654 och II: 807 har såsom skäl för avslag å Kungl. Maj:ts förslag bl. a. hänvisats till att riksdagen genom ett principbeslut om statsbidrag skulle binda sig vid utgifter av okänd storlek. Med den av utskottet förutsatta begränsningen av statsbidragsgivningen till att avse försöksverksamhet i liten skala torde den av motionärerna berörda frågan ej böra tillmätas någon avgörande betydelse. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att ett riksdagsbeslut om statsbidrag till försöksverksamhet givetvis ej får anses innefatta något ställningstagande till frågan om finansieringen på längre sikt av en utbyggd familjerådgivning.

Utskottet har intet att erinra mot förslaget att bestämmelserna om statsbidrag till familjerådgivningen utformas efter mönster av vad som gäller beträffande bidrag till den psykiska barna- och ungdomsvården.

I enlighet med vad som föreslagits i propositionen bör försöksverksamheten omfatta alternativa lösningar av organisationsfrågan. Det är sålunda önskvärt att pröva både fristående och till sjukvårdsinrättning anslutna familjerådgivningsbyråer liksom byråer, samordnade med den psykiska barna- och ungdomsvården eller, om så befinner lämpligt, abortrådgivningen. Utskottet biträder sålunda inte det i motionerna I: 648 och II: 801 gjorda uttalandet att de nytillkommande familjerådgivningsbyråerna bör göras självständiga och ej förläggas i anslutning till sjukhus.

Enligt propositionsförslaget skall familjerådgivningsbyråerna normalt drivas med landstingen och städerna utom landsting som huvudmän. I motionerna I: 648 och II: 801 har föreslagits att statsbidrag efter särskild prövning må kunna utgå även till familjerådgivningsbyråer i enskild regi. Utskottet har för sin del ingenting att erinra häremot, under förutsättning att ifrågavarande enskilda institutioner uppfyller de villkor, som kommer att gälla för statsbidrag. På motsvarande sätt bör statsbidrag även kunna utgå för familjerådgivning under huvudmannaskap av primärkommun, som tillhör landsting.

I motionerna I: 648 och II: 801 har uttalats att av familjerådgivningskommittén för den socialvårdande personalen föreslagen minimiutbildning eller därmed likvärdig utbildning bör fastslås men att dispensmöjlighet bör föreligga. Vidare har motionärerna, likaledes i överensstämmelse med förslag av kommittén, yrkat att minimilöner för familjerådgivarna skall fastställas.

I propositionen har framhållits att det vore olyckligt, om de formella kompetenskraven på familjerådgivare skulle utestänga kvalificerade krafter från yrket. Förslaget om minimilöner har ej upptagits till behandling av föredragande statsrådet.

Utskottet har redan framhållit betydelsen av att familjerådgivningen får tillgång till sakkunnig och kvalificerad personal. Det är angeläget, att de kuratorer, som skall anlitas i verksamheten, har en fullgod teoretisk utbildning. Men det är också viktigt, att de har tillräcklig livserfarenhet och sådana egenskaper i övrigt, som kan göra dem skickade att ge andra människor råd och hjälp i personliga svårigheter. Kommittéförslaget beträffande minimiutbildning för familjerådgivare förutsätter en särskild 9 månaders påbyggnadskurs vid socialinstitut efter socionomexamen. Då utskottet ej har sig bekant, att sådan kursverksamhet ännu har upptagits vid något av socialinstituten, är utskottet ej berett att ansluta sig till ifrågavarande förslag. Utskottet finner det önskvärt, att kompetensvillkoren får en sådan utformning, att olika lämpliga utbildningsvägar kan leda till anställning inom familjerådgivningen.

Förslaget om minimilöner kan utskottet ej biträda. Utskottet anser, att lönefrågan bör avgöras av huvudmännen efter sedvanliga förhandlingar med vederbörande organisationer.

I propositionen har föreslagits att medicinalstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet för familjerådgivningen samt att den lokala tillsynen skall utövas av förste provinsialläkare, förste stadsläkare eller stadsläkare. Då motsvarande tillsynsregler gäller i fråga om den statsunderstödda psykiska barna- och ungdomsvården, tillstyrker utskottet förslaget. Härav följer att utskottet ej biträder det i motionerna I: 648 och II: 801 framställda yrkandet om avslag på ifrågavarande förslag, i vad det avser den lokala tillsynen.

Vad föredragande statsrådet i övrigt anfört och föreslagit har ej givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under återopande av det anförda **hemställer utskottet,**

I. att motionerna I: 654 och II: 807 icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 648 och II: 801, i vad de avser fasta minimilöner för familjerådgivare, icke må av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 648 och II: 801, i vad de avser den lokala tillsynen över familjerådgivningsverksamheten, icke må av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 648 och II: 801, såvitt motionerna avser statsbidrag till familjerådgivningsbyråer i enskild regi, god-

känna av utskottet förordade riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet, att tillämpas från och med den 1 januari 1961;

V. att motionerna I: 648 och II: 801, i vad de ej behandlats under I.—IV., icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 maj 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Holmqvist, Pålsson, Jacobsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Bertil Petersson, Kaijser och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, Jansson i Kalix, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, fröken Karlsson, herr Hansson i Önnarp, fru Lewén-Eliasson, herr Arvidson, fröken Vinge och herr Helén.

Reservationer

1) av herrar *Kaijser, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag och att därför

dels utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 10, som börjar med »För att», t. o. m. det stycke på s. 11, som slutar med »särskilt uttalande», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte finna det lämpligt att i nuvarande läge införa statliga stimulansbidrag för en utbyggnad av familjerådgivningen. Avgörande för utskottet har därvid varit bl. a. att en sådan utbyggnad skulle ytterligare accentuera bristen på utbildad personal inom vad som redan nu är att betrakta som ett utpräglat bristområde. Vidare erfordras, såsom även framhållits i propositionen, ytterligare erfarenheter angående organisationsformen, innan ställning kan tagas till denna. Härtill kommer att propositionsförslaget som helhet synes alltför vagt utformat för att lämpligen kunna tjäna som grundval för ett beslut av riksdagen samt att kostnadsaspekten, såsom framhållits i motionerna I: 654 och II: 807, blivit otillräckligt belyst.

Utskottet finner sig sålunda ej kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 654 och II: 807 avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag;»

2) av fru *Wallentheim*, herrar *Söderberg* och *Arvidson*.